

ADMINISTRACINĖS KALBOS ŽODYNAS: NORMOS IR VARTOSENĄ

Laima Pečkuvienė

Mykolas Romeris universiteto Humanitarinių mokslų instituto
Retorikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4583
Elektroninis paštas: laima.peckuviene@gmail.com

Pateikta 2012 m. vasario 22 d., parengta spausdinti 2013 m. balandžio 15 d.

***Anotacija.** Administracinė kalba, kaip ir bet kurios kitos srities kalba, privalo laikytis kalbos taisyklingumo reikalavimų. Taisyklingumo reikalavimai keliami visoms jos sritims: tarčiai ir kirčiavimui, žodynui, terminų darybai ir terminų gramatinėms formoms, linksnių, prielinksnių ir kitoms sintaksės konstrukcijoms. Tai, kas netinka bendrinei kalbai, netinka ir administracinei kalbai.*

Straipsnyje analizuojami Lietuvos Respublikos kodeksuose ir jų komentaruose vartojami nenorminiai vertiniai ir bendrinei kalbai nebūdinga reikšmė vartojami žodžiai. Taip pat aptariamos priežastys, dėl kurių šioje kalboje atsiranda bendrinės kalbos žodyno normų pažeidimų.

Žodžiai ir junginiai administracinėje kalboje turi būti vartojami tokia reikšme, kokią jie turi bendrinėje kalboje. Taisyklingai kalbai keliamus reikalavimus reikia derinti su tos srities, kurioje kalba vartojama, poreikiais. Pasiiekti tokią dermę ne visada paprasta. Tais atvejais, kai nepakanka bendrinės kalbos galimybių, administracinė kalba ieško naujų reiškos būdų keisdama esamus kalbos reiškinius ir pritaikydama juos savo poreikiams.

Rūpinantis administracinės kalbos taisyklingumu, reikia ieškoti būdų kuo mažiau nusižengti bendrinės kalbos reikalavimams. Ypač tais atvejais, kai savos kalbos galimybės leidžia tai padaryti.

Būtina siekti, kad ir Lietuvos Respublikos kodeksuose, ir jų komentaruose būtų kiek galima mažiau lietuvių bendrinei kalbai nebūdingos raiškos. Administracinėje kalboje negali būti į Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą įrašytų žodyno klaidų.

Reikšminiai žodžiai: bendrinė kalba, administracinė kalba, žodynas, vertiniai, nebūdinga reikšme vartojami žodžiai.

Įvadas

Laikydami administracinę kalbą bendrinės kalbos dalimi, turime laikytis nuostatos, kad administracinei kalbai netinka tai, kas nepriimtina bendrinei kalbai. Tokie reikalavimai privalomi ir administracinės kalbos žodynui. Administracinė kalba yra teisės kodeksų, įstatymų, įsakymų ir pan. raštų kalba, todėl svarbu, kad joje vartojami žodžiai atitiktų bendrinės lietuvių kalbos normas. Bendrinės kalbos normų pažeidimų negalima tapatinti su išimtiniais vartojimo atvejais, be kurių vienos ar kitos srities kalba negali išsiversti. Pavyzdžiui, administracinėje kalboje priesagų *-ėjas, -a* ir *-tojas, -a* vediniais pavadinamos įstaigos ir įmonės. Bendrinėje kalboje šių priesagų vediniais yra žymimi asmenys pagal atsitiktinai atliekamą ar nuolatinį veiksma, pavyzdžiui: *klausėjas, -a, teisėjas, -a, rakintojas, -a, gydytojas, -a*¹. Tam tikrų teorijos ir vartosenos skirtubių išvengti nepavyksta, tačiau reikia siekti, kad nusižengimų taisyklingai kalbai keliamiems reikalavimais būtų kuo mažiau.

Žodyno taisyklingumo problemos aktualios administracinei kalbai, todėl ir buvo atliktas šis tyrimas.

Šio tyrimo tikslas – apžvelgti, kas dabartinės administracinės kalbos žodyne nesutinka su lietuvių bendrinės kalbos normomis ir kaip esamos neatitiktys vertintinos kalbos normos aspektu. Kur yra ta riba, kada tokios neatitiktys leistinos, o kuriais atvejais privalu jų atsakyti. Svarbu išsiaiškinti, kas ir kodėl laikoma žodyno pažeidimu, ir parodyti, kaip administracinė kalba gali išsiversti be vieno ar kito bendrinės kalbos normoms prieštaraujančio dalyko. Tai leistų išvengti daromų pažeidimų, ypač tada, kai pakaitas gali tiksliai išreikšti reikiamą mintį ir derėti prie administracinio stiliaus.

Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos teisės kodeksai ir jų komentarai. Atliekant tyrimą taikyti aprašomasis ir analitinis metodai.

Kalba nuolat kuriama ir jos norminimas – nesibaigiantis darbas. Kalbos norminimo klausimus įvairiais aspektais savo darbuose analizuoja Aldonas Pupkis, Pranas Kniūkšta, Jonas Šukys, Aldona Paulauskienė ir Danutė Tarvydaitė ir kt. kalbininkai.

Aldonas Pupkis knygoje „Kalbos kultūros studijos“² nagrinėja teorinius kalbos kultūros klausimus: bendrinės kalbos sąvokos, kalbos kultūros objekto, bendrinės kalbos normos ir kodifikacijos teorijos, kalbos politikos, kalbos vartojimo ir ugdymo. Bendrinė (rašytinė ir sakytinė) kalba laikoma „<...> aukščiausia tautinės kalbos atmaina

1 *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Ambrazas, V., et al. Ketvirtoji pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005, p. 104, 106.

2 Pupkis, A. *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.

ir išraiška: ji kuriama daugiausia sąmoningai atrenkant ir subendrinant kalbos priemones, dėl kodifikacijos yra pastovi, o dėl funkcijų universalios tautinės kalbos atmaina³. Nors atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje iš esmės pasikeitė politinės, ekonominės ir socialinės lietuvių kalbos vartojimo sąlygos, atkreipiamas dėmesys į kalbai kylančias naujas grėsmes. Tos grėsmės yra „<...> susijusios su įvairiais globalizacijos procesais, su nauju Lietuvos valstybės statusu Europos tautų šeimoje“⁴. Kalbos taisyklingumui ypač pavojinga atsirandanti nauja dvikalbystė ir lietuvių ir anglų kalbų konkurencija tam tikrose gyvenimo srityse.

Darbe vertinama ne tik bendrinės kalbos kultūros būklė, jos svarba, bet ir dalykinių raštų kalba. Aldonas Pupkis atkreipia dėmesį, kad ta kalba „<...> dar toli gražu neatitinka bendrojo visos mūsų kalbos kultūros lygio. <...> joje dar gausu svarstytinų, tikslintinų ir taisytinų dalykų“⁵. Todėl tiek bendrinės kalbos, tiek atskirų jos vartojimo sričių kalbos kultūra būtina rūpintis nuolat.

Pranas Kniūkšta knygoje „Administracinė kalba ir jos vartosena“⁶ analizuoja administracinės kalbos ypatybes, aptaria svarbesnius jai būdingos vartosenos dalykus. Labai svarbiomis administracinės kalbos ypatybėmis laikoma tikslumas ir tikslingumas: „joje turi būti tikslūs ir tikslingai vartojami terminai ir kiti žodžiai, žodžių junginiai ir kanceliariniai posakiai, teiginių formuluotės, pagaliau visi dokumentų tekstai ir kitos jų dalys“⁷. Daroma išvada, kad žodžiai turi būti vartojami lietuvių kalbos žodynuose nurodytomis reikšmėmis, tačiau greta jų administracinėje kalboje gali rasti ir naujų reikšmių. Pavyzdžiui, keičiamos veiksmažodžių reikšmės, fizinį veiksmą nusakančiam žodžiui suteikiant juridinio ar šiaip abstraktaus veiksmo reikšmę: „*pristatyti (asmenį ar dokumentą)*, reiškia „supažindinti ir apibūdinti“; *laikyti* „manyti kuo ar kokį esant“; *laikytis (tvarkos, įstatymų)* „nenukrypti, veikti pagal juos“; *remtis (koku teiginiu ar nuostata)* „laikyti pagrindu“⁸.

Administracinėje kalboje specialią reikšmę yra įgavę tam tikri posakiai, pavyzdžiui: su žodžio *vardas* įnagininko forma sudaryti pasakymai *kalba tėvo vardu, turtas užrašytas sūnaus vardu, prašymas rašomas direktoriaus vardu, teismas nuosprendį skelbia Lietuvos Respublikos vardu*⁹. Institucijų pavadinimuose vartojamas prielinksnis *prie* rodo netiesioginį priklausymą, žemesnės institucijos šliejimąsi prie aukštesnės (*departamentas prie ministerijos*).

Dažniau painiojamus žodžius (savus ir tarptautinius) ir dėl to atsirandančias klaidas aptaria Jonas Šukys knygoje „Panašiai skambantys žodžiai: normos ir klaidos“¹⁰. Autorius skiria tikrąjį ir tariamąjį žodžių painiojimą: „Tikrasis būna tada, kai nesuokiamos panašiai skambančių žodžių reikšmės skirtybės <...>. Tariamasis būna tada, kai kiek iškreiptai pasakytas ar parašytas žodis visai atsitiktinai sutampa su koku kitu žo-

3 Pupkis, A., *supra* note 2, p. 47.

4 *Ibid.*, p. 214.

5 *Ibid.*, p. 317–318.

6 Kniūkšta, P. *Administracinė kalba ir jos vartoseną*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005.

7 *Ibid.*, p. 41.

8 *Ibid.*, p. 30.

9 *Ibid.*, p. 28.

10 Šukys, J. *Panašiai skambantys žodžiai: normos ir klaidos*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2004.

džiu <...>¹¹. Kokios bebūtų painiojimo priežastys, ir vienu, ir kitu atveju žodis laikomas kalbos klaida.

Panašiai skambančių žodžių neskyrimas būdingas tiek sakytinei, tiek rašytinei kalbai. Pavyzdžiui, supainiojama *adresatas*, t. y. *gavėjas*, ir *adresantas*, t. y. *siuntėjas*, *dvipūsis* – su dviem pusėmis arba iš abiejų pusių (Daugelyje gatvių yra *dvipūsis* eismas) ir *abipūsis* – iš abiejų pusių pasireiškiantis, sąveikaujantis, tarpusavyje susijęs (Susitarti padėjo *abipūsis supratimas*), *veika*, t. y. *veikimas* ar *neveikimas* (Tokia asmens *veika* užtraukia baudžiamąją atsakomybę), ir *veikla* (Įsitraukiau į visuomeninę *veiklą*)¹².

Aldona Paulauskienė ir Danutė Tarvydaitė knygoje „Žodyno normos ir dabartinė vartoseną“¹³ analizuoja bendrinėje kalboje svetimomis reikšmėmis vartojamus žodžius. Knygoje aprašyta daugiau kaip šimtas žodžių. Gali atrodyti, kad tokių pažeidimų nedaug, tačiau „Ne tiek kiekis, kiek vartojimo dažnumas daro kalbą netaisyklingą“¹⁴. Galvojant apie praktinę knygos naudą, pradedama nuo taisyklingo vartojimo pavyzdžių, po to pereinama prie dabartinės žodžio vartosenos, nesutinkančios su norma. Dalis aprašytų vartosenos atvejų aktualūs administracinei kalbai. Pavyzdžiui, su daiktavardžiu *pagalba* sudarytos konstrukcijos, kuriose šis daiktavardis vartojamas ne su asmenis, bet su įvairius konkrečius daiktus ar abstrakčius dalykus reiškiančių žodžių kilmininku¹⁵: *Streikas yra radikalus ir drastiškas būdas, su kurio pagalba sprendžiami kolektyviniai darbo ginčai* <...>¹⁶.

Būdingesni žodyno pažeidimai surašyti į Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sudarytą *Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą*¹⁷. Atskiros Sąrašo dalys skirtos žodžių sandaros, linksnių, prielinksnių, įvairių formų vartojimo ir kt. klaidoms, nurodyti jų norminiai atitikmenys. Administracinės kalbos žodynui netinkamų dalykų ir jų taisyklingų yra pateikta „Kanceliarinės kalbos patarimuose“¹⁸. Žodžių reikšmės, kuriomis tinka vartoti žodžius bendrinėje kalboje, nurodomos lietuvių kalbos žodynuose.

Bendrinės kalbos kultūra ir atskiros srities kalbos kultūra yra tarpusavyje susiję ir vienas nuo kito priklausomi dalykai. Kuo aukštesnė yra bendroji kalbos kultūra, tuo geresnė yra atskiros vartojimo srities kalba.

Nenorminiai vertiniai

Vertiniais vadinami kitų kalbų pavyzdžiu sudaryti žodžiai ir junginiai. Jų esama dvejopų: tinkamų ir netinkamų bendrinei kalbai. Tinkami yra tokie vertiniai, kurie nepa-

11 Šukys, J., *supra* note 101, p. 13.

12 *Ibid.*, p. 39, p. 73, p. 271.

13 Paulauskienė, A.; Tarvydaitė, D. *Žodyno normos ir dabartinė vartoseną*. Kaunas: Šviesa, 1998.

14 *Ibid.*, p. 9.

15 *Ibid.*, p. 210–212.

16 Nekrošius, I., *et al.* *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 233.

17 *Lietuvių kalbos komisijos nutarimai: 1977–1998*. Sud. Regina Dobelienė. 3-iasis patais. ir papild. leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, p. 124–176.

18 *Kanceliarinės kalbos patarimai*. 5-asis leidimas. Parengė Kniūkšta P. ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.

žeidžia mūsų kalbos sistemos. Jie įsitvirtinę mūsų kalboje ir dažnai priimami kaip savi žodžiai, pavyzdžiui: *pasaulėžiūra, garlaivis, įspūdis, nuošalė, ribotumas, visureigis, ūkiskaita, juodoji rinka*.

Administracinei kalbai kenkia bendrinei kalbai nepriimtini vertiniai. Ne tik lietuvių kalbai, bet ir kitoms „kalboms yra nepriimtini tokie vertiniai, kurie akiai, paskiemeniui išsiverčiami iš svetimųjų, ypač tada, kai kalba turi savo paveldėtų (dažnai iš žilos senovės) žodžių ar pasakymų“¹⁹. Tokiu atrankos kriterijumi, t. y. vietoj savų žodžių nesi rinkti nevykusių pakaitų, turėtų būti vadovaujamosi ir administracinėje kalboje. Tačiau vartoseną rodo ką kita.

Administracinėje kalboje „<...> dar gausu rusų kalbos žodyno vertinių ir rusiškų sakinių konstrukcijų, apskritai daug rusų kalbos dvasios“²⁰. Dėl šios kitos kalbos dvasios atsiranda bendrinei kalbai netinkamų žodžių, jų dalių ir junginių, kurie išstumia tikslus ir konkrečius lietuvių kalboje turimus atitikmenis. Pavyzdžiui, vietoj *tiesioginis* ir *tiesiogiai* administracinėje kalboje galima rasti vartojant *betarpiškas* ir *betarpiškai*: *Pagrindas suabejoti asmens gebėjimu pasinaudoti savo teise į gynybą yra betarpiškas įtariamojo <...> stebėjimas <...>*²¹; *<...> jų veiksmai neturi betarpiško ryšio su kitais epizodais*²²; *Teismas šių priemonių gali imtis betarpiškai arba pavesti tai atlikti antstolio kontorai <...>*²³; *Liudytojas gali duoti parodymus apie nusikalstamos veikos įvykį arba kitas <...> aplinkybes, kurias jis pats betarpiškai stebėjo arba sužinojo <...>*²⁴.

Analizuodamos tokių vertinių atsiradimo ir vartojimo priežastis, Aldona Paulauskienė ir Danutė Tarvydaitė taip pat nurodo, kad „čia labai aiški ir svetimų kalbos įtaka (paraidinis vertimas iš *besposredstvennyj*): Ją vilioja *betarpiškas* (= *tiesioginis*) kontaktas su žmonėmis. Dievo įsikišimas ten pasireiškė kaip evoliucijos tvarkymas arba *betarpiškai* (= *tiesiog*) kaip kūno pritaikymas sielai“²⁵.

Bendrinei kalbai netinkamas šių žodžių vartojimas ne tik mūsų laikmečio problema. Jau 1937 m. žymus kalbininkas Antanas Salys „Studentų dienose“ rašė: „Mūsų žmonės seniau paprastai kam ką sakydavo arba kreipdavosi stačiai, tiesiog. Tačiau rusų *besposredstvennyj*, vok. *unmittelbar* imta reikšti *betarpiu, betarpišku*, ir šis pastarasis mados galia ima viršų (Salys, A. Raštai, I. Roma, 1979, p. 172–173)“²⁶.

Matyti, kad nenorminiai vertiniai jau seniai braunasi į mūsų kalbą, tačiau tai negali būti priežastis pateisinti ar įteisinti jų vartojimą. Jie stumia iš vartosenos tinkamus savos kalbos žodžius. Tam būtina užkirsti kelią, antraip patys prisidėsime ir prie bendrinės kalbos, ir prie jos dalies – administracinės kalbos žodyno skurdinimo.

19 Vitkauskas, V. Vertinių gausa – pavojus kalbai. *Žodžiai ir prasmės*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Mokslas, 1991, p. 25.

20 Pupkis, A., *supra* note 2, p. 361.

21 Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 144.

22 Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 84.

23 *Ibid.*, p. 65.

24 *Ibid.*, p. 149.

25 Paulauskienė, A., Tarvydaitė, D., *supra* note 13, p. 36.

26 *Ibid.*, p. 37.

Administracinių tekstų analizė rodo, kad neteiktinų vertinių vartojimo atvejai nėra pavieniai. Dėl svetimų kalbos įtakos vietoj veiksmažodžių *pasakyti*, *pareikšti* ir daiktavardžių *posakis*, *pasakymas* administracinėje kalboje pavartojami vertiniai *išsireikšti* ir *išsireikšimas*. „Baudžiamojo proceso kodekso komentare“ rašoma: <...> *įtariamasis* <...> *nekreipia dėmesio, kokiomis sąvokomis, išsireikšimais* jis duoda parodymus²⁷; *Gynėjas, būdamas teisininkas, negali naudoti (= vartoti) tokių stilistinių išsireikšimų* <...>²⁸. Iš Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sudaryto *Didžiųjų kalbos klaidų sąrašo* pavyzdžių, pateiktų dalyje *Neteiktini vertiniai*²⁹, matyti, kad bendrinėje kalboje nei veiksmažodis *išsireikšti*, nei iš jo padarytas daiktavardis *išsireikšimas* negali būti vartojami. Sąraše nurodoma, kas turi būti vartojama vietoj neteiktinų vertinių. Mūsų analizuojami žodžiai taisomi taip: *Mokytoja parinko gražių išsireikšimų (= posakių). Tokie pikti išsireikšimai (= žodžiai, pasakymai) spaudoje nevienija tautos. Ar galima taip išsireikšti (= (pa)sakyti)?*³⁰ „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“³¹ prie žodžio *išsireikšimas* pateikta nuoroda, kad žodis neteiktinas vartoti bendrinėje kalboje. Žodyne nurodoma, kad priešastys, dėl kurių žodis netinka bendrinei kalbai, gali būti kelios: jis yra svetimas jai, nelietuviškas ar nevykusiai sudarytas. Pateikti norminiai *išsireikšimo* atitikmenys *posakis* ir *pasakymas*.

Bendrinei kalbai nepriimtini kalbos taisyklingumo reikalavimų neatitinkantys vertiniai *pasisakyti* (*vyskazatsia*) ir *pasisakymas*. *Pasisakyti* ir *pasisakymas* (ne)vartojimą bendrinėje kalboje yra išanalizavusios Aldona Paulauskienė ir Danutė Tarvydaitė³². „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ nurodyta, kad *pasisakyti -o, -ė* yra padarytas iš veiksmažodžio *pasakyti* ir turi reikšmę *prisipažinti*: *Vaikas ką daro, viską pasisako*. Administracinėje kalboje *pasisakyti* vartojamas vietoj *kalbėti, tarti žodį, pareikšti nuomonę* ir pan., *pasisakymas* – vietoj *kalba, kalbėjimas, pasakymas*. Pavyzdžiui: <...> *privatus kaltintojas turėtų pasisakyti dėl įrodymų vertinimo* <...>³³; *Pagal buvusį kodeksą proceso dalyviai replikuodami tam tikra tvarka galėdavo pasisakyti po vieną kartą*³⁴. <...> *galimybė pasisakyti dar kartą suteikiama gynėjui*³⁵. *Gynėjo pasisakymas turėtų būti trumpas*³⁶. *Šis gynėjo pasisakymas vadinamas baigiamuoju žodžiu*³⁷. *Pasisakymas gynėjas susumuoja įrodymų tyrimo rezultatus* <...>³⁸.

27 Goda, G., et al., *supra* note 21, p. 111.

28 Goda, G., et al., *supra* note 22, p. 522.

29 *Lietuvių kalbos komisijos nutarimai: 1977–1998*. Sud. Regina Dobilienė. 3-iasis patais. ir papild. leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, p. 132–136.

30 *Ibid.*, p. 133.

31 *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 6-as (3-as elektroninis) leidimas. Vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006; internetinė versija, 2011. <<http://dz.lki.lt>>.

32 Paulauskienė, A.; Tarvydaitė, D., *supra* note 13, p. 224–226.

33 Goda, G., et al., *supra* note 21, p. 72.

34 Goda, G., et al., *supra* note 22, p. 180.

35 *Ibid.*, p. 522.

36 *Ibid.*, p. 521.

37 *Ibid.*, p. 522.

38 *Ibid.*, p. 177.

Nenorminių vertinių esama ne tik ištisinių, bet ir dalinių. Dalinių vertinių randasi „<...> dėl netinkamai vartojamo priešdėlio, priesagos ar kokio netinkamo dėmens (pvz., *atreguliuoti* = *sureguliuoti*; *bealkoholinis* = *bealkoholis*, *nealkoholinis*, *gaivusis*; *kažkas tai* = *kažkas* ir t. t.)³⁹. Administracinėje kalboje taip pat neišvengta dalinių vertinių. Pavyzdžiui, vietoj nepriešdėlinės formos *laikytis* pavartojama priešdėlinė *prisilaikyti*: <...> *baudžiamojo proceso paskirtis yra garantuoti <...> sprendimų priėmimą prisilaikant žmogaus teisių apsaugos standartų*⁴⁰; *Pirmosios instancijos teismo teisiamasis posėdis vyksta prisilaikant visų bendrų procesinių taisyklių <...>*⁴¹.

Netinkamai gali būti vartojami ne tik žodžiai ar jų dalys, bet ir junginiai. Tai rodo anksčiau minėtas *Didžiųjų kalbos klaidų sąrašas*. Jo dalyje *Neteiktini vertiniai* pateikiama būdingesnių nevertotųjų junginių pavyzdžių: *ant kiek...*, *ant tiek* (*Ant kiek išaugo kainos*, *ant tiek atlyginimai tikrai nepadidės*), *kas liečia* (*Kas liečia kredito grąžinimo sąlygas*, *susitarsime*), *kaip taisyklė* (*Kaip taisyklė, pirmiausia brangsta naftos produktai*), *prie ko* (*Banko vadovybė čia ne prie ko*) ir kt.⁴² Netinkamų junginių pasitaiko administracinėje kalboje, pavyzdžiui: <...> *atsižvelgiant į Europos sutartį, steigiančią asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų Šalių Narių, iš vienos pusės, ir Lietuvos Respublikos, iš kitos pusės*, <...>⁴³.

Bendrinei kalbai nepriimtini vertiniai stumia iš vartosenos tikslus ir konkrečius lietuvių kalboje turimus žodžius. Tai nesuderinama su taisyklingai kalbai keliamais reikalavimais.

Kita reikšmė vartojami žodžiai

Tokius žodžius reikia vertinti skirtingai. Be vienu administracinė kalba negali patenkinti savo poreikių, kitų būtina atsisakyti – jie vartojami vietoj tinkamą reikšmę turinčių žodžių. Pranas Kniūkšta pažymi, kad administracinės kalbos pagrindas yra bendrojoje vartosenoje egzistuojantys reiškiniai ir dėsniai, kuriuos ši kalba gali keisti pritaikydama savo poreikiams tik tada, kai neranda reikiamų raiškos būdų bendrinėje kalboje⁴⁴.

Specialiojoje kalboje žodžiai gali įgyti tam tikrų naujų reikšmių, papildomų reikšmės atspalvių. Kaip ir kitų sričių kalba, taip ir administracinė kalba negali išsiversti be žodžių ir junginių, kurie vartojami specialia reikšme, pavyzdžiui: <...> *teismas iš kaltininko, jo bendrininkų <...> išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą*⁴⁵; *Kalėjimuose laisvės atėmimo bausmę atlieka <...> ir nuteistieji, kuriems paskirtas lais-*

39 Pupkis, A., *supra* note 2, p. 263.

40 Goda, G., *et al.*, *supra* note 21, p. 12.

41 Goda, G., *et al.*, *supra* note 22, p. 502.

42 *Lietuvių kalbos komisijos nutarimai: 1977–1998*. Sud. Regina Dobelienė. 3-iasis patais. ir papild. leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, p. 134–136.

43 Nekrošius, I., *et al.*, *supra* note 16, p. 58.

44 Žr. Kniūkšta, P., *supra* note 6, p. 27.

45 *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Vilnius: Mūsų Saulužė, 2007, 72 str. 5 d.

*vės atėmimas iki gyvos galvos*⁴⁶; <...> *priimti sprendimą ieškovui už akių negalima*⁴⁷; *Atgaliniai nukreipimai ir nukreipimai į trečiosios valstybės teisę (renvoi)*⁴⁸; *Statutiniai valstybės tarnautojai administracinėn atsakomybėn traukiami bendrais pagrindais*⁴⁹; *Tvenkinio ar užtventko ežero naudojimo ir priežiūros taisyklių pažeidimas užtraukia baudą nuo penkiasdešimties iki vieno šimto litų*⁵⁰.

Kitaip vartojamų žodžių atsiranda daugiau. Administracinėje kalboje veiksmažodis *areštuoti* buvo vartojamas kalbant tik apie fizinį asmenį. Kitais atvejais, pavyzdžiui, kalbant apie banko sąskaitas, (ne)kilnojamuosius daiktus ir pan., buvo sakoma *skyrė areštą*, pasitaikydavo ir taisytiną junginys *uždėjo areštą*. Dabar *areštuoti* vartojama nedarant tokio skirtumo. Žodžiu *tvarka* administracinėje kalboje vadinama „nustatyta reiškinų, veiksmy ir jų atlikimo eilė ir sistema, pvz., vardų ir pavardžių keitimo tvarka. Šio žodžio reikšmė dar labiau plečiama, tvarka pradeda reikšti ir tvarką nustatančio dokumento pavadinimą“⁵¹. Pavyzdžiui: *X universiteto studijų tvarka*, *X universiteto studijų rezultatų vertinimo tvarka* ir pan. Žodyne nurodyta tokia šio žodžio reikšmė: kas atitinka darną, sistemą, normą: *Visur reikalinga tvarka. Dirbti nustatyta tvarka. Įvesti, padaryti, palaikyti tvarką*. Naują reikšmę administracinėje kalboje yra įgijęs būdvardis *pilnas, -a*. Čia jis vartojamas kaip žodžio *sutrumpintas* priešprieša. Pavyzdžiui: *Fizinis asmuo turi teisę naudoti savo pilną ar sutrumpintą vardą (vardus) ir reikalauti iš kitų asmenų nesinaudoti ir neveikti jo vardu be leidimo*⁵². Gali būti pilnas ir sutrumpintas teisės akto, įstaigos, įmonės ir pan. pavadinimas (*Lietuvos Respublikos Konstitucija* ir *Konstitucija*, *Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra* ir *Generalinė prokuratūra*). Bendrinėje kalboje *pilnas, -a* turi kitokias reikšmes: 1. visiškai užimtas, pripildytas; nepraimtas. 2. daug turintis. 3. *prk.* apimtas, kupinas (jausmo, rūpesčio, ypatybės). 4. ištisas, netrūktinas⁵³. Tokiomis reikšmėmis, išskyrus anksčiau aptartus atvejus, šis būdvardis turi būti vartojamas ir administracinėje kalboje.

Jau rašyta, kad administracinė kalba yra suteikusi naujas reikšmes priesagų *-ėjas, -a* ir *-tojas, -a* vediniams. Jais gali būti vadinami tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, pavyzdžiui: *Tačiau juridinių asmenų registro tvarkytojas taip pat gali informuoti juridinį asmenį arba jo steigėjus apie <...>*⁵⁴; *Geležinkelio įmonė (vežėjas) – licencijuota įmonė, keleiviams, bagažui ir (ar)kroviniams vežti <...>*⁵⁵. Pagal administracinės kalbos porei-

46 *Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas*. Vilnius: Saulėlė, 2012, 83 str.

47 *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2012, 430 str. 4 d.

48 *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2011, 1. 14 str.

49 *Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2012, 15 str.

50 *Ibid.*, 58 str.

51 Kniūkšta, P., *supra* note 6, p. 29.

52 *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2011, 2.20 str. 2 d.

53 Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 6-as (3-as elektroninis) leidimas. Vyr. red. S. Keimys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006.

54 Mikelėnas, V., *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2004, p. 159.

55 *Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodeksas*, 3 str. 4 d. Europos Bendrijos Muitinės kodeksas, Lietuvos Respublikos vidaus vandenų transporto, Kelių transporto, Geležinkelių transporto kodeksai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.

kis vartojamas žodis *įstatymas*. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso komentare nurodoma, kad šiame kodekse *įstatymas* vartojamas dviem reikšmėmis. Kodekso 1.6 straipsnyje jis vartojamas „*kaip žodžio „teisės aktas“ sinonimas*“⁵⁶. Kita reikšmė *įstatymas* vartojamas Kodekso 1.3 straipsnio 1 dalyje. Čia *įstatymas* „pavartotas formaliuotu požiūriu, t. y. omenyje turimi kiti Seimo priimti teisės aktai, išskyrus Konstituciją ir patį CK“⁵⁷. Skirtinguose Civilinio kodekso straipsniuose (6.402 ir 6.536) skirtingomis reikšmėmis vartojamas žodis *įmonė*. Komentuojant Civilinio kodekso 1.110 straipsnį (*Įmonės ir turtiniai kompleksai*), nurodoma, kad „sąvoka „įmonė“ turi dvi reikšmes: ji gali reikšti civilinių teisinių santykių objektą arba subjektą“⁵⁸.

Paaikškinimų, kaip dera suprasti vartojamą žodį ar junginį, pateikiama ir pačiuose kodeksuose. Pavyzdžiui, Administracinių teisės pažeidimų kodekso 14 straipsnis (*Pareigūnų atsakomybė*) pradedamas aiškinimu, kokie asmenys šiame kodekse laikomi pareigūnais, t. y. kokiomis reikšmėmis žodis yra vartojamas kodekse. Straipsnyje jų nurodoma trys. Kai kuriais atvejais yra pateikiama specialių pastabų, aiškinančių, kaip turi būti suprantamas vienas ar kitas žodis. Pavyzdžiui, Administracinių teisės pažeidimų kodekso 32 straipsnis baigiamas pastaba, kurioje patikslinama, kokį turtinį nuostolį reikia laikyti *dideliu*: „šiam kodekse numatytas turtinis nuostolis yra didelis, kai jis viršija penkių minimalaus gyvenimo lygio (MGL) dydžio sumą.“

Reikia griežtai skirti administracinei kalbai reikalingus specialia reikšmė vartojamus žodžius ar junginius, nuo žodžių, pasirenkamų vartoti vietoj tinkamą reikšmę turinčių savo kalbos žodžių. Ypač negerai, kad administracinėje kalboje yra tokių vartojimo atvejų, kurie įrašyti į *Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą*, t. y. laikomi šiurkščiomis kalbos klaidomis.

Netinkamus vartoti žodžius Pranas Kniūkšta vertina itin griežtai. Nesvarbu, „<...> kaip ir iš kur jie eitų į administracinę kalbą – paimti iš netikusios vartosenos, išversti iš kitų kalbų ar sudaryti pačioje administracinėje kalboje. Juos būtina keisti kalbos normas atitinkančiais raiškos būdais“⁵⁹. Raiškos būdų pasirinkimas priklauso nuo kalbos išmanymo lygio. Aldonas Pupkis pabrėžia, kad norint pasinaudoti kalbos teikiamomis galimybėmis „<...> reikia jaustis laisvam kalboje: gebėti tinkamai naudotis jos išgalėmis, mokėti pasirinkti reikiamas raiškos priemones, prirėkus galėti nesunkiai susikurti naujų kalbos dalių“⁶⁰.

Administracinei kalbai pavojų kelia netinkama reikšmė vartojami savos kalbos žodžiai (semantizmai), kartais dar vadinami reikšmės vertiniais. Šie žodžiai nedaug nutolę nuo ankstesniame skyrelyje aptartų nenorminių vertinių. Tokių klaidų atsiradimo ir paplitimo priežastį Aldona Paulauskienė ir Danutė Tarvydaitė įvardija taip: „<...> žodis savas ir atrodo, kad jis visur geras, tinkamas“⁶¹. Tie savi žodžiai ypač pavojingi, kadangi

56 Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2001, p. 70.

57 *Ibid.*

58 *Ibid.*, p. 232.

59 Kniūkšta, P., *supra* note 6, p. 36.

60 Pupkis, A., *supra* note 2, p. 64.

61 Paulauskienė, A.; Tarvydaitė, D., *supra* note 13, p. 8.

dažnai nesuvokiama, kodėl juos reikia laikyti kalbos klaidomis, t. y. kodėl vienu atveju jie tinka, o kitu – ne. Pavyzdžiu gali būti administracinėje kalboje vartojamas veiksmožodis *vykdyti*. Palyginkime: *Teismo sprendimai, nuosprendžiai, nutartys, nutarimai ir įsakymai vykdomi po to, kai jie įsiteisėja <...>*⁶²; *Teismas, rengdamasis nagrinėti bylą, išreikalauja duomenis, ar nepilnametis nėra teistas ar įvykdęs administracinių ir kitokių teisės pažeidimų*⁶³; *Lietuvos Respublikoje esantys užsieniečiai, padarę administracinį teisės pažeidimą, atsako pagal šį kodeksą <...>*⁶⁴; *Baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus*⁶⁵. „Kanceliarinės kalbos patarimuose“ nurodoma, kad veiksmožodis *vykdyti*, t. y. ką nors įgyvendinti, kanceliarinėje kalboje plačiai vartojamas su daiktavardžiais, reiškiančiais numatytus, suplanuotus dalykus ar jų sistemas, ir rodo numatytų dalykų įgyvendinimą. Pateikiama tokių pavyzdžių: *Vyriausybės nutarimą turi vykdyti visos įmonės ir įstaigos. Žemės reformą vykdo agrarinės tarnybos*. Tokia reikšme vartojama ir priešdėlinė forma *įvykdyti*. Ir priešdėlinę, ir nepriešdėlinę formą atitinka veiksmožodis *įgyvendinti*⁶⁶. Iš pavyzdžių, pateiktų aptariant daryti vartoseną, matyti, kur tinka šis veiksmožodis. Galima daryti *įtaką, poveikį, daryti nuorašą, daryti nusikaltimą*⁶⁷. Skirtumas akivaizdus: *(į)vykdomi nutarimai, įsakymai, sprendimai, planai, užduotys, reikalavimai, nurodymai, o nusikaltimai ir kiti teisės pažeidimai (pa)daromi*. (Galbūt *(į)vykdyti* tiktų kalbant apie iš anksto suplanuotus ir sąmoningai daromus nusikaltimus?)

Administracinėje kalboje lietuvių kalbai nebūdingomis reikšmėmis vartojamas veiksmožodis *patalpinti*, pavyzdžiui: *<...> šios nuostatos neatsitiktinai patalpintos į tą patį BPK skirsnį <...>*⁶⁸; *Sulaikymo protokole taip pat turi būti nurodoma, į kurią areštinę bus patalpintas įtariamasis*⁶⁹; *<...> negalima skelbimo patalpinti rajoniniame ar miesto laikraštyje <...>*⁷⁰. Tai įkyri kalbos klaida. Kada tinka ir kada netinka *talpinti*, aptariama knygoje „Žodyno normos ir dabartinė vartoseną“⁷¹. Šį žodį randame jau minėto *Kalbos klaidų sąrašo* dalyje *Žodžių ir junginių reikšmės klaidos*. Čia nurodoma, kad *talpinti* negali būti vartojama reikšme „dėti, spausdinti“ (pvz., laikraštyje)⁷². „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ pateikta, kad *talpinti, -a, -o* bendrinėje kalboje vartojamas reikšme *daryti, kad tilptų: Dobilus talpinome į daržinę*. Tinka ir sangražinė forma: *Kaip nors talpinsimės, kad ir vargingai. Patalpinti, -a, -o* turi reikšmę *užtekti vietos padėti*

62 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Vilnius: Registrų centras, 2012, 588 str. 1 d.

63 *Ibid.*, 476 str. 2 d.

64 Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vilnius: Registrų centras, 2012, 16 str.

65 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Mūsų Saulužė, 2007, 8 str.

66 Kanceliarinės kalbos patarimai. 5-asis leidimas. Parengė Kniūkšta P. ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002, p. 324.

67 *Ibid.*, p. 72.

68 Goda, G., et al., *supra* note 21, p. 276.

69 *Ibid.*, p. 355.

70 Goda, G., et al., *supra* note 22, p. 61.

71 Paulauskienė, A.; Tarvydaitė, D., *supra* note 13, p. 291–292.

72 Lietuvos kalbos komisijos nutarimai: 1977–1998. Sud. Regina Dobelienė. 3-iasis patais. ir papild. leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, p. 146.

patalpoje: Lentas patalpino sandėliuke. Teiktina ir sangražinė veiksmažodžio forma: *Pasitalpinsime, vietos užteks.*

Būtina atkreipti dėmesį į administracinės kalbos junginį *glaustais terminais*: <...> nustatyti *glausti* bylos nagrinėjimo teismo posėdyje *terminai*⁷³. Kalbos klaidų sąrašo dalyje *Žodžių ir junginių reikšmės klaidos* nurodyta, kad junginio *glaustais terminais* vietoje bendrinėje kalboje turi būti vartojama *greitai, per trumpą laiką*. Taip turi būti ir administracinėje kalboje: byla teismo posėdyje turi būti išnagrinėta *greitai, per trumpą laiką*, turi būti nustatytas *trumpas nagrinėjimo terminas*.

Svarbu nepamiršti iš bendrinės kalbos einančių *pilnas* ir *pilnai* reikšmių. Jos privalomos administracinei kalbai, nepaisant to, kad būdvardis *pilnas* administracinėje kalboje turi ir naują reikšmę, apie kurią rašyta anksčiau. Kitais atvejais vartojant žodžius *pilnas* ir *pilnai* nebūdingomis reikšmėmis nusižengiama taisyklingos kalbos reikalavimams, pavyzdžiui: *Valstybei padarytos žalos atlyginimo dalis, kurios pilnai neatlygino paleistas iš areštinės ar pataisos įstaigos asmuo, išieškoma* <...>⁷⁴; <...> *gynėjas* <...> *gali pilnai įvertinti apklausos rezultatus ir užduoti tokius klausimus, kuriuos geriausiai galima panaudoti gynybos interesams*⁷⁵.

Žodyno pažeidimų atsiranda supainiojus panašiai skambančių žodžių reikšmes. Tokiais žodžiais pasakomi skirtingi dalykai, todėl reikia atidžiai pasirinkti, kada kurį žodį vartoti.

Bendrinėje kalboje priesagos *-imas* (*-ymas*) vediniais dažniausiai reiškiami veiksmy pavadinimai: *nagrinėjimas, tyrimas, svarstymas*. Tokie žodžiai dar vadinami veiksmažodžių abstraktais. Jų netinka vartoti vietoj konkrečių reikšmę turinčių daiktavardžių. Pavyzdžiui, *įrengimas* netinka ten, kur turi būti vartojama *įrenginys*. Palyginkime: *Statiniai ir įrenginiai geležinkelio stotyje turi būti išdėstyti taip, kad* <...>⁷⁶; <...> *nebus naudojamos telekomunikacijų operatorių paslaugomis ir įrengimais* (pavyzdžiui, *pokalbių įrašymo įrenginys bus prijungtas* <...>)⁷⁷; <...> *nuteistiesiems draudžiama dirbti* <...> *radijo ir elektros ryšių perdavimo įrengimais*⁷⁸. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ *įrenginys* aiškinamas taip: 1. kas įrengta. 2. įrengtas sudėtingas mechanizmas: *Vaizdo perdavimo įrenginys. Kodavimo įrenginys*.

Kai kur supainiota panašiai skambantys *dvejopas* ir *dvigubas*. Pavyzdžiui: *Atstovavimo atveju susiklosto dvejopi teisiniai santykiai – atstovo ir atstovaujamojo bei atstovo ir trečiųjų asmenų santykiai*⁷⁹; *Išskirtinos dvejopos pažeistos teisės – darbo teisės ir darbo teisinių santykių subjektų veiksmais pažeistos civilinės teisės dalyku esančios*

73 Goda, G., et al., *supra* note 22, p. 502.

74 Lietuvos Respublikos baudmių vykdymo kodeksas. Vilnius: Saulelė, 2012, 170 str. 3 d.

75 Goda, G., et al., *op. cit.*, p. 139.

76 Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodeksas, 18 str. 2 d. Europos Bendrijos Muitinės kodeksas, Lietuvos Respublikos vidaus vandenių transporto, Kelių transporto, Geležinkelių transporto kodeksai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.

77 Goda, G., et al., *supra* note 21, p. 390

78 Lietuvos Respublikos baudmių vykdymo kodeksas. Vilnius: Saulelė, 2012, 2 priedas.

79 Nekrošius, I., et al., *supra* note 16, p. 84.

teisės⁸⁰; *Abu sutuoktiniai turi teisę <...> pasirinkti dvigubą pavardę <...>⁸¹; <...> pareikšdamas dvigubą ieškinį – dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo⁸²; Toks asmuo procese įgyja dvigubą teisinį statusą – jis vienu metu yra ir nukentėjęs, ir civilinis ieškovas⁸³. Palyginus pirmą, antrą ir paskutinį pavyzdžius matyti, kad pastaruoju atveju taip pat turėtų būti vartojama *dvejopas*, t. y. *dviejų, rūšių, nevienodas, skirtingas*. Būdvardžių *dvejopas* ir *dvigubas* vartojimo atvejai aptariami Jono Šukio knygoje „Panašiai skambantys žodžiai: normos ir klaidos“. Palyginkime: *Dabar man bus dvigubas darbas. Kodėl yra taikomi dvigubi (= dvejopi) standartai? Tos pavardės dabar rašomos dvejo-pai*⁸⁴. Žodžių reikšmių nepaisymas vertintinas kaip nukrypimas nuo bendrinei kalbai priimtinos vartosenos.*

Visų administracinės kalbos žodyno pažeidimų neišvardinsi. Iš tų, kurie yra aptarti, matyti, kad administracinės kalbos žodynas turi būti tvarkomas. Šioje kalboje (rašytinėje ir sakytinėje) negali būti vartojama tai, kas nevertinama bendrinėje kalboje. Kai kuriais atvejais norint pataisyti tai, kas netinkama bendrinei kalbai, reikėtų sakinius parašyti iš naujo. Pavyzdžiui: <...> *kokia teisė turi būti taikoma sutartiniams darbo teisiniams santykiams, turintiems užsienio elementą*⁸⁵(?); <...> *įvertinti nusikalstamą veiką, nurodyti tikruosius jos motyvus, socialinį bei psichologinį kaltinamojo veidą*⁸⁶(?); *Nuteistiesiems leidžiamų turėti daiktų bendrą masę nustato Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės*⁸⁷. Neskiriant reikiamo dėmesio kalbos aiškumui ir taisyklumui, tokia vartoseną plis.

Išvados

Administracinė kalba yra bendrinės kalbos dalis, todėl žodžiai ir žodžių junginiai joje turi būti vartojami tokia reikšme, kokią jie turi bendrinėje kalboje. Pavyzdžiui, *prieveiksmis pilnai* negali būti vartojamas reikšme *išsamiai, tinkamai (pilnai įvertinti apklausos rezultatus)*, *veiksmažodis patalpinti* nevertotinas reikšme *uždaryti (patalpinti įtariamąjį į areštinę)* ir *spausdinti (patalpinti skelbimą laikraštyje)*, *(i)vykdyti* netinka ten, kur turi būti vartojama *padaryti (įvykdyti nusikaltimą)*. Žodyno klaidų atsiranda neskiriant panašiai skambančių žodžių reikšmių, pavyzdžiui, veiksmo pavadinimą reiškiantis daiktavardis *įrengimas* supainiojamas su panašaus skambesio žodžiu *įrenginys*.

Administracinės kalbos ir bendrinės kalbos žodyno neatitikimų atsiranda ne tik dėl netinkama reikšme vartojamų savų žodžių (reikšmės vertinių). Šios srities kalboje galima rasti bendrinei kalbai neteiktinų vertinių. Tokie kitų kalbų pavyzdžiu sudaryti žodžiai, žodžių dalys ar junginiai stumia iš vartosenos tiksliai ir konkrečiai lietu-

80 Nekrošius, I., et al, supra note 16, p. 134.

81 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Vilnius: Registrų centras, 2011, 3.31 str.

82 Goda, G., et al., op. cit., 21, p. 280.

83 Ibid., p. 282.

84 Šukys, J., supra note 10, p. 72.

85 Nekrošius, I., et al., supra note 16, p. 58

86 Goda, G., et al., supra note 22, p. 176

87 Lietuvos Respublikos baudinių vykdymo kodeksas. Vilnius: Saulelė, 2012, 112 str. 6 d.

vių kalboje turimus žodžius, todėl imama vartoti *gynėjo pasisakymas* (vietoj *gynėjo kalba*), *proceso dalyviams leidžiama pasisakyti* (vietoj *kalbėti, pareikšti nuomonę* ar pan.), *veiksmai neturi betarpiško ryšio* (vietoj *tiesioginio ryšio* arba *veiksmai nėra tiesiogiai susiję*), *prisilaikyti* (vietoj *laikytis taisyklių, standartų* ir pan. Vertiniai skurdina ir administracinės kalbos, ir bendrinės kalbos žodyną.

Administracinė kalba turi siekti taisyklingos kalbos reikalavimus ir specialiuosius vartojimo srities poreikius suderinti tarpusavyje, tačiau tam tikrais atvejais ji neišvengia bendrinei kalbai nebūdingos raiškos. Tada, kai bendrinės kalbos turimų išteklių nepakanka, administracinė kalba ieško kitokių raiškos galimybių – suteikia žodžiams naujų reikšmių. Pavyzdžiui, daiktavardis *tvarka* vartojamas tam tikrą tvarką nustatančių dokumentų pavadinimuose (*Studijų tvarka*), *įmonė* gali reikšti civilinių teisinių santykių objektą arba subjektą (Civilinio kodekso 6.402 ir 6.536 str.), būdvardis *pilnas, -a* vartojamas kaip žodžio *sutrumpintas* priešprieša (*pilnas ir sutrumpintas teisės akto pavadinimas*).

Administracinėje kalboje neturi būti į Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sudarytą *Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą* įtrauktų žodyno klaidų. Taisyklingumo kriterijus administracinei kalbai ypatingai svarbus. Joje vartojami žodžiai, junginiai patenka į rašytinę ir sakinę kalbą, todėl reikia siekti, kad šioje kalboje būtų kuo mažiau nusižengiama bendrinės kalbos normoms. Rūpinantis taisyklingumu reikia naudotis bendrinės kalbos išgalėmis, pasirinkti jai tinkamus raiškos būdus ir tik tais atvejais, kai jų nepakanka, imtis kurti naujų žodžių, suteikti esamiems žodžiams naujų reikšmių, skolintis žodžių iš kitų kalbų ir pan.

Literatūra

- Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Ambrazas, V., et al. Ketvirtoji pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 6-as (3-as elektroninis) leidimas. Vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006; internetinė versija, 2011. <<http://dz.lki.lt>>.
- Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
- Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
- Kanceliarinės kalbos patarimai*. 5-asis leidimas. Parengė Kniūkšta P. ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- Kniūkšta, P. *Administracinė kalba ir jos vartoseną*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005.
- Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2012.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Vilnius: Mūsų Saulužė, 2007.
- Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas*. Vilnius: Saulelė, 2012.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2012.
- Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2012.
- Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodeksas*. Europos Bendrijos Muitinės kodeksas, Lietuvos Respublikos vidaus vandenų transporto, Kelių transporto, Geležin-

- kelių transporto kodeksai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
- Lietuvių kalbos komisijos nutarimai: 1977–1998*. Sud. Regina Dobelienė. 3-iasis patais. ir papild. leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, p. 124–176.
- Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2001.
- Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2004.
- Nekrošius, I., et al. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
- Paulauskienė, A.; Tarvydaitė D. *Žodyno normos ir dabartinė vartoseną*. Kaunas: Šviesa, 1998.
- Pupkis, A. *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
- Šukys, J. *Panašiai skambantys žodžiai: normos ir klaidos*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2004.
- Vitkauskas, V. *Vertinių gausa – pavojus kalbai. Žodžiai ir prasmės*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Mokslas, 1991, p. 24–28.

VOCABULARY OF ADMINISTRATIVE LANGUAGE: RULES AND USAGE

Laima Pečkuvienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Administrative language must follow the requirements of regular language applicable in all of its areas, including pronunciation, stress, vocabulary, formation of terminology and grammar forms, cases, prepositions and other structures of syntax. What is not appropriate for general language cannot be appropriate for administrative language.*

This article focuses on uncommon expressions used in the Codes of the Lithuanian Republic and their commentaries. It also analyses the causes of unusual vocabulary that is not acceptable in general language.

Words and word compounds in administrative language should be used in the same meaning as they are used in general language. Where resources of general language are limited, different expressions are to be found. For example, new meanings may be provided: an adjective ‘pilnas, -a’ is used as the opposite for ‘sutrumpintas (‘pilnas ir sutrumpintas dokumento pavadinimas’, ‘pilnas ir sutrumpintas įmonės pavadinimas’)’. Each of such cases must be justified by usage.

These matters must be distinguished from the language mistakes that appear in dictionaries of administrative language. It is inappropriate to use the expressions that are unacceptable to general language, such as ‘betarpiškas’, ‘išsireiškimas’, ‘pasisakyti’, ‘pasisakymas’, ‘prisilaikyti’. These words might appear due to the influence of other languages. Rejection of appropriate terminology impoverishes administrative language.

Some inadequacy in application of general language may be due to uncharacteristic meaning of our own expressions, for example, ‘įvykdyti pažeidimą’, ‘patalpinti įtariamąjį’,

‘patalpinti skelbimą’, ‘pilnai atlyginti’, ‘glaušti terminai’, applied instead of common vocabulary. Moreover, vocabulary mistakes emerge because of the similar expressions, such as ‘dvigubas’ and ‘dvejopas’, ‘įrenginys’ and ‘įrengimas’.

For the sake of language correctness, it is necessary to ensure that uncharacteristic expressions are not included in the Codes of the Republic of Lithuania, particularly when it is possible to avoid wrong usage.

Keywords: *general language, administrative language, vocabulary, dictionary, expressions, uncharacteristic meaning of used words.*

Laima Pečkuvienė, Mykolo Romerio universiteto Humanitarinių mokslų instituto Retorikos katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: administracinės kalbos terminų daryba, gramatinės formos.

Laima Pečkuvienė, Mykolas Romeris University, Institute of Humanities, Department of Rhetoric, lecturer. Research interests: administrative language terms building, grammar forms.